

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement
Postmottak@bld.dep.no

Vår ref. #/290112
Deres ref. 14/3734 1

Oslo, 5. mars 2015

Redd Barnas høringsuttalelse om ny adopsjonslov

Vi viser til høringsbrev om forslag til ny adopsjonslov 4.12.2014 og takker for muligheten til å komme med våre innspill.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for oppfyllelse av barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

Redd Barna vil først takke utvalget for å ha kommet med et eget sammendrag av utredningen for barn og unge. Dette mener vi er et veldig fint initiativ som vi ikke har sett før og ett godt eksempel på hvordan en kan gjøre viktig informasjon som angår barn og unge forståelig for dem. Vi håper at dette initiativet vil bli fulgt opp av andre utvalg og av departementene når det gjelder saker som angår barn og unge. Vi håper også at dette barnevennlige sammendraget blir gjort tilgjengelig for barna det gjelder og at de blir involvert i den videre prosessen.

Redd Barna har noen kommentarer knyttet til ny § 1 lovens formål og virkeområde, § 8 barnets deltakelse og samtykke, § 9 foreldrenes samtykke, § 42 adoptivbarnets rett til opplysninger og § 43 innsyn i adopsjonssaker.

Forslag til ny § 1 lovens formål og virke område (tilsvarende kapittel 5 om adopsjonslovens formålsbestemmelse)

Redd Barna støtter utvalgets forslag for å ta inn en formålsbestemmelse i den nye loven som formulerer hva som skal være siktemål med en adopsjon. Vi mener likevel at ordvalget ikke er helt vellykket. Utvalget definerer lovens formål som '...å gi barn en trygg oppvekst gjennom å etablere varige, rettslige bånd til søkerne'. Utvalget mener at primærsiktemålet av en adopsjon er å sikre barn trygge oppvekstvilkår. Redd Barna mener at trygge oppvekst vilkår for barn dessverre ikke kan sikres, heller ikke gjennom å etablere varige rettslige bånd. Vi mener at adopsjon derimot kan bidra til en tryggere oppvekst og foreslår derfor å endre ordlyden av ny § 1 i for eksempel: *'Formålet med loven er å bidra til å gi barn en trygg oppvekst ved å etablere varige rettslige bånd mellom barn og foreldre gjennom adopsjon'*.

Forslag til ny § 8 barnets deltakelse og samtykke (tilsvarende kapittel 6.5 om barnets samtykke og deltakelse)

Høring av barn under 7 år jf. ny § 8 første ledd

Utvalget finner ikke grunn til å endre aldersgrensen på syv år i bestemmelsen om barns deltakelse. Utvalget mener at selv om 7 år er brukt eksplisitt i lovteksten, er retten til deltakelse ikke knyttet til en bestemt alder siden også 'yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter' skal få informasjon om hva en adopsjon innebærer og skal gis anledning til å uttale seg. Utvalget viser til at aldersgrensen er satt for å sikre at flest mulig barn har uttalerett i egen adopsjonssak.

FNs barnekonvensjon setter ingen aldersgrenser for når barn har rett til å uttale seg i saker som angår barnet. Retten til å bli hørt gjelder alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, og det er derfor ikke fullt ut i samsvar med artikkel 12 i barnekonvensjonen når stater setter en slik nedre aldersgrense. FNs barnekomité bekrefter dette i blant annet generell kommentar nr. 12 hvor de fraråder stater å bruke aldersgrenser fordi aldersgrenser virker begrensende på barnets rett til å bli hørt.¹ I samme kommentar uttaler barnekomiteen, en uttalelse som også blir sitert og understreket av utvalget (side 78), at staten på forhånd bør presumere at barnet har kapasitet til å danne seg egne synspunkter og således har rett til å uttrykke dem. Det skal ikke være opp til barnet selv å bevise sin kapasitet. Utvalget sier seg enig i dette og mener at en ikke skal gå utfra at barnet ikke er i stand til å mene noe. Videre understreker også utvalget at barnet ikke trenger å mene noe om selve avgjørelsen, men kan allikevel mene noe som kan ha betydning i denne sammenheng. Også disse meninger kan være relevante opplysninger for avgjørelsesmyndighetene.

Redd Barna mener at formuleringen om at alle over 7 år skal høres, og yngre barn når de er i stand til å danne seg egne synspunkter, fører til at det blir opp til de yngre barna å bevise sin kapasitet og at de er avhengige av forvaltningens vurdering om de skal høres. Om det er utvalgets mening at flest mulig barn skal høres, er det ikke helt tydelig for Redd Barna hvorfor 7 års grensen ikke blir fjernet.

Redd Barna mener at ved å oppstille en uttrykkelig aldersgrense på 7 år, vil yngre barn og deres synspunkter fort bli oversett. Vi foreslår derfor å fjerne 7 års grensen, slik at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal få informasjon om hva en adopsjon innebærer og skal gis anledning til å uttale seg og at barnets meninger skal vektlegges i råd med alder og modenhet.

Barnets samtykkerett og barn som motsetter seg adopsjon jf. ny § 8 annet og tredje ledd

Adopsjonsutvalget foreslår en ny aldersgrense for krav om samtykke. Gjeldende lov § 6 annet ledd fastsetter at et barn som har fylt 12 år ikke kan adopteres uten eget samtykke. Utvalget foreslår at kravet om samtykke bør endres ved å heve aldersgrensen for samtykkekravet fra 12 til 14 år, slik at barn mellom 12 og 14 år kan velge å la være å ta stilling til spørsmålet om det ønsker til å bli adoptert. Utvalget mener at barns rettigheter dermed ikke blir innskrenket, fordi barn som har fylt 12 år fremdeles beholder vetorett mot egen adopsjon. Dette betyr at barn over 12 år som motsetter seg adopsjon ikke kan bli adoptert. Utvalget foreslår å gjøre samtykkeretten mindre absolutt på bakgrunn av de inngripende og varige virkninger av et adopsjonsvedtak.

Utvalget mener at det må fremgå tydeligere av lovens ordlyd at selv om samtykke er et nødvendig vilkår, er det ikke tilstrekkelig og kravet står ikke alene. Myndighetene skal ut fra en selvstendig vurdering avgjøre om adopsjon er til dette barnets beste. Dette illustrerer at det ikke er barnet eller

¹ General Comment 2009 'The right of the child to be heard' para 20.

dets samtykke som avgjør adopsjonssaken. Barnets ansvar er således ikke så vidtgående som regelen om samtykke kan gi inntrykk av.

Redd Barna er enige med utvalget i at det må fremgå tydeligere av lovteksten at barnets samtykke er et nødvendig vilkår, men at det ikke i seg selv avgjør adopsjonssaken. Vi mener likevel, i motsetning til utvalget, at aldersgrensen *ikke* skal heves, nettopp på bakgrunn av at konsekvensene av en adopsjon er så inngripende og irreversible. Vi mener at barns rettigheter ikke skal innskrenkes der det finnes andre løsninger.

Utvalgets begrunnelse for å endre regelen er at barn kan oppleve rettigheten til å samtykke som et krav og en byrde, og mener at man i saker hvor barn ikke tar stilling, kan ta som utgangspunkt at det «da uansett er til barnets beste å bli adoptert» (side 82). Redd Barna mener tvert imot, at det er særlig i disse tilfellene, hvor barn tilsynelatende stiller seg «nøytrale», at man nettopp ikke kan ta som utgangspunkt at det «da uansett er til barnets beste å bli adoptert», men at en skal være enda mer varsom med å gjennomføre en adopsjon nettopp i disse tilfellene. Utvalgets forslag er ment å dekke situasjoner der barnet gjerne vil bli adoptert, men hvor det ikke ønsker å gi et samtykke, og situasjoner der barnet faktisk ønsker å stille seg nøytralt (side 82). Dessverre rammer lovforslaget også barn som ikke ønsker å bli adoptert, men ikke tør å ta stilling. Redd Barna mener at når et barn ikke ønsker å samtykke og heller ikke å uttale seg ellers, blir det i praksis veldig vanskelig å gjøre en vurdering av barnets beste, fordi man på ingen måte vet hva barnet egentlig synes om saken. Nettopp fordi konsekvensene er irreversible, mener vi at et informert og frivillig samtykke er nødvendig, og at det ikke kan være et slags «ingenmannsland» hvor det er opp til myndighetene å tolke barns nøytralitet. Om barn får følelsen av å sitte på ansvaret for avgjørelsen om man skal bli adoptert eller ikke, og erfarer samtykkekravet som en byrde, har, etter Redd Barnas syn, informasjonen til barnet vært mangelfull og ikke presentert på en god nok måte.

Redd Barna foreslår derfor at aldersgrensen for samtykke ikke heves, men at barn skal bli bedre informert om at samtykkekravet bare er ett av kravene for adopsjon, og at det er adopsjonsmyndighetene som tar den endelige avgjørelsen med hensyn til barnets beste. Vi foreslår også å tydeliggjøre dette i loven. Det bør gjengis i selve bestemmelsen at samtykkekravet bare er ett av kravene og at det er adopsjonsmyndighetene som, etter en helhetsvurdering av barnets beste, avgjør saken. Dette kan for eksempel tas inn i ny § 8 tredje ledd: *‘Et barn som har fylt 12 år, kan ikke adopteres uten eget samtykke. Barnets samtykke vil gå inn som et element i barnets beste-vurderingen (jf. § 3)’* eller noen liknende.

Barn uten samtykkekompetanse

Redd Barna støtter utvalgets forslag om å innføre et unntak fra kravet om samtykke fra barn dersom barnet på grunn av psykisk utviklingshemming eller psykiske eller fysiske lidelser åpenbart ikke er i stand til å forstå hva nektelsen eller samtykke innebærer. Redd Barna er også enig i at dette skal føre til en grundig undersøkelse fra adopsjonsmyndighetenes side om hvorvidt barnet faktisk ikke er i stand til å avgi et reelt samtykke, og at de uansett skal forsøke å innhente barnets meninger, følelser og tanker om temaet og at barnets eventuelle ytringer skal inngå i vurderingen.

Lovfestede krav til samtykke

Redd Barna støtter utvalgets forslag til en ny bestemmelse i loven der det stilles krav til selve samtykket.

Forslag til ny § 9 foreldrenes samtykke (tilsvarende kapittel 6.6 om samtykke og uttalelse fra barnets foreldre)

Vergers uttalerett § 9 tredje ledd

Når mindreårige foreldre ønsker å adoptere bort barnet sitt, mener utvalget at en adopsjon er en så vidtrekkende avgjørelse for mindreårige foreldre at deres foreldre/verger bør involveres (jf. ny § 9.3). Det følger av barneloven § 30 første ledd at barnets foreldre har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold innenfor de grensene §§ 31 og 33 setter. Lovverket gir noen unntak fra foreldres rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet. Utvalget tar som eksempel abortloven § 4 første ledd som slår fast at dersom pasienten er under 16 år, skal den eller de som har foreldreansvaret eller vergen gis anledning til å uttale seg, med mindre 'særlige grunner' taler imot det. Forarbeidene nevner noen eksempler på hva som regnes som 'særlige grunner', for eksempel der hvor kvinnen er flyttet hjemmefra og forsørger seg selv eller hvor det er et alvorlig motsetningsforhold mellom henne og foreldrene og det er grunn til å anta at opplysninger vil kunne forverre forholdet.

Redd Barna er enige med utvalget at det er noen ulikheter mellom avgjørelse om abort og adopsjon. Vi mener likevel, i motsetning til utvalget, at unntaksregelen 'særlige grunner' i abortloven, også skal inn i adopsjonsloven. Vi mener at dette er nødvendig som en sikkerhetsventil. Det kan også i adopsjonssaker tenkes situasjoner og grunner hvor det ikke er til barnets beste at foreldre blir involvert og få uttale seg.

Redd Barna foreslår derfor å endre ny § 9 tredje ledd i *'Dersom noen annen enn foreldrene er oppnevnt som verge for barnet, eller dersom far eller mor selv har verge, skal også vergen i begge tilfeller uttale seg, med mindre særlige grunner taler imot det'*.

Forslag til ny § 42 adoptivbarnets rett til opplysninger og § 43 innsyn i adopsjonssaker (tilsvarende kapittel 21 om innsyn i anonyme adopsjonssaker og adoptivbarns rett til opplysninger)

Adoptivbarnets rett til opplysninger fra adoptivforeldrene, jf. ny § 43 første ledd

Redd Barna støtter utvalgets forslag til ny § 42 første ledd at så snart tilrådelig skal adoptivforeldre fortelle barnet at det er adoptert, og fortelle barnet om dets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, jf. barnekonvensjonen artikler 7 (1) og 20 (3). Vi vil ved denne anledningen vise til at barnet ikke bare har et krav på å bli fortalt om dets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn når det er adoptert, men at det også har en selvstendig rett «to enjoy his or her own culture, to profess and practise his or her own religion, or to use his or her own language», jf. barnekonvensjonen artikkel 30.

Informasjonsskriv til adoptivbarnet når det fyller 18 år, jf. ny § 42 annet ledd

Redd Barna støtter under tvil utvalgets forslag om å innføre et rutinemessig informasjonsbrev til adoptivbarn når adoptivbarnet fyller 18 år, jf. ny § 43 annet ledd. Utvalget foreslår at adoptivbarn får et informasjonsskriv når han eller hun fyller 18 år om sine rettigheter til innsyn i adopsjonssaken. Et slikt informasjonsskriv vil i følge utvalget blant annet bidra til at barnets rett til å kjenne sitt opphav blir realisert og vil øke sannsynligheten for at adoptivforeldrene forteller adoptivbarnet om adopsjonen i ung alder. Utvalget foreslår også at adoptivforeldrene blir informert på adopsjonstidspunktet om praksis med å sende ut et informasjonsskriv når barnet er blitt myndig. Utvalget går ut fra at foreldrene forutsetningsvis har gitt barnet de aktuelle opplysninger før de

fyller 18 år, og at informasjonen fra adopsjonsmyndighetene da ikke ville komme som en overraskelse.

Redd Barna er enige i at så langt det er mulig, har barn rett til å kjenne sine foreldre og statens forpliktelse til å sikre gjennomføring av denne retten, jf. barnekonvensjonen artikkel 7. Samtidig mener vi at en skal være veldig varsom med å gå uoppfordret ut med så følsom informasjon om at en er adoptert. Det er ikke reelt å forutsette at alle foreldre har fortalt barnet at det er adoptert, selv om de blir oppfordret til det og har blitt informert at det vil sendes et informasjonsskriv når barnet fyller 18 år. Redd Barna mener at om denne informasjonen når barnet uten at det har blitt kjent med at det er adoptert, kan få så alvorlige konsekvenser for barnet, at vi mener at en varsling på adopsjonstidspunkt om dette informasjonsskriv ikke holder. Redd Barna mener at det skal legges inn faste rutiner for å minne foreldre på forpliktelsen å informere barnet om at det er adoptert. I tillegg mener vi at disse foreldre bør få muligheter for veiledning om hvordan de kan ta opp tematikken med adoptivbarnet. Vi mener også at i god tid før barnet fyller 18 år, skal myndigheter kontakte foreldre og spørre dem om barnet faktisk er informert. Dette for å forebygge at barn som har adoptivforeldre som på en eller annen grunn ikke har informert barnet om at det er adoptert, ikke får en fullstendig uventet og sjokkerende overraskelse i postkassen med alle de alvorlige konsekvenser en slik beskjed kan ha i denne alderen.

Innsyn i adopsjonssaker § 43

Redd Barna støtter utvalgets forslag at adoptivbarn skal ha krav på innsyn i egen adopsjonssak, inkludert foreldrenes identitet, fra de er 15 år.

Sammendrag

Redd Barna:

- støtter utvalgets forslag om å ta inn en formålsbestemmelse i den nye loven som formulerer hva som skal være siktemål med en adopsjon, men foreslår å endre ordlyden i: *'Formålet med loven er å bidra til å gi barn en trygg oppvekst ved å etablere varige rettslige bånd mellom barn og foreldre gjennom adopsjon'*.
- foreslår å fjerne 7 års grensen, slik at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal få informasjon om hva en adopsjon innebærer og skal gis anledning til å uttale seg og at barnets mening skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet.
- foreslår at aldersgrensen for samtykke ikke heves fra 12 til 14 år, men at barn skal bli bedre informert om at samtykkekravet bare er ett av kravene for adopsjon, og at det er adopsjonsmyndighetene som tar den endelige avgjørelsen med hensyn til barnets beste. Vi foreslår også å tydeliggjøre dette utgangspunktet i den nye lovteksten.
- støtter utvalgets forslag for å innføre et unntak fra kravet om samtykke fra barn dersom barnet på grunn av psykisk utviklingshemming eller psykiske eller fysiske lidelser *åpenbart* ikke er i stand til å forstå hva nektelsen eller samtykke innebærer. Vi mener også at det i disse tilfellene skal føre til en grundig undersøkelse fra adopsjonsmyndighetenes side om hvorvidt barnet faktisk ikke er i stand til å avgi et reelt samtykke, og at de uansett skal forsøke å innhente barnets meninger.
- støtter utvalgets forslag til en ny bestemmelse i loven der det stilles krav til selve samtykket
- støtter utvalgets forslag til ny § 42 første ledd at så snart tilrådelig skal adoptivforeldre fortelle barnet at det er adoptert, og fortelle barnet om dets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.
- støtter under tvil utvalgets forslag om å innføre et rutinemessig informasjonsbrev til adoptivbarn når adoptivbarnet fyller 18 år, jf. ny § 43 annet ledd, men mener at det skal legges inn faste rutiner for å minne foreldre på forpliktelsen til å informere barnet om at det

er adoptert, at foreldre bør få muligheter for veiledning om hvordan de kan ta opp tematikken med adoptivbarnet og at i god tid før barnet fyller 18 år, skal myndigheter kontakte foreldre og spørre dem om barnet faktisk er informert.

- støtter utvalgets forslag at adoptivbarn skal ha krav på innsyn i egen adopsjonssak, inkludert foreldrenes identitet, fra de er 15 år.

Med vennlig hilsen
Redd Barna

Thale Skybak
Seksjonsleder Norgesprogrammet

Sanne Hofman
Rettighetsrådgiver